

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE EDEBİYAT DERS PLANLARINDA VE KİTAPLARINDA YAHYA KEMAL VE ŞİİRLERİ*

*Tevfik SÜTÇÜ***

ÖZET

Türk Edebiyatının XX. yüzyılda yetiştirdiği önemli şairlerinden biri Yahya Kemal Beyatlı'dır. Yahya Kemal, yaşadığı dönemin siyasi, sosyal ve tarihî hadiselerinin içinde yer almasının yanında, Türk edebiyatı ile ilgili önemli ve dikkat çekici hassasiyetleri olan bir şairimizdir. Bütün bu özellikleri ile birlikte Yahya Kemal, Türk şairleri arasında meydana getirdiği eserleri ile Türk dilinin güzel şiir örneklerini vermiş bir şahsiyettir. O, şiirlerinde ele aldığı farklı temaların yanında, şiirlerini meydana getirirken kullandığı dil, biçim ve şekil özellikleri ile öne çıkmış ve şairin bu özelliği hemen her dönemin edebiyat araştırmacıları ve eleştirmenleri tarafından kabul ve teslim edilmiştir.

Öğretim kurumlarımızda edebiyat derslerinde edebiyatın diğer türleri ile beraber şiirle ilgili estetik beğenilerin geliştirilmesi ve edebiyat bilgilerinin öğretilmesi hedeflenir. Ülkemizde 1924'ten itibaren okullarımızda bütün diğer ders programları ile beraber edebiyat programlarını yeniden düzenleme çalışmaları da başlar. Cumhuriyet döneminde edebiyat öğretimindeki yönelimlerden birisi, edebiyat derslerinde okutulacak metinlerin çağdaş sanatçıların eserlerinden seçilmesi gerektiği yönündedir. Bu itibarla öğrencilere okuduklarından zevk alması ve yaşayan dilin örnekleriyle karşılaştırılması yanında, bazı metinlerden hareketle edebiyattaki tür ve şekil bilgisine ait konuların öğretilmesi, kavratılması ve tanıtılması mümkün olacaktır. Bütün bu özelliklere sahip olan Yahya Kemal'in eserlerinin ve metnlerinin, okul ders kitaplarında hemen her zaman yer alması isabetli bir tercih olmuştur ve olacaktır.

Bu makalede, hangi yıllardan itibaren ve hangi dönemlerde Yahya Kemal'in hangi eserlerinin yoğun olarak ders kitaplarında yer aldığı ortaya konulurken, şairin eserlerinin öğrencilerin duygu, düşünce ve kavram dünyalarının gelişmesinde, konuların işlenmesinde izlenen yöntemlerin nasıl kullanıldığı sorularına da cevap aranmıştır. Buradan hareketle, geçmişten günümüze Türk Dili ve Edebiyatı derslerinin işlenmesi için edebiyat programları çerçevesinde hazırlanan edebiyat ders kitaplarında Yahya Kemal'in ve eserlerinin hangi ölçüde ve hangi eğitsel amaçlarla yer aldığı bu araştırmanın konusu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat Öğretimi, Ders Planları, Ders Kitapları, Yahya Kemal, Şiir.

* Bu makale, 13-14 Ekim 2011 tarihinde Sakarya Üniversitesi'nde düzenlenen XI. Uluslararası Dil-Yazın-Deyişibilim Sempozyumu'nda sunulmuş olan bildirinin yeniden düzenlenmesiyle hazırlanmıştır.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi Fen Edeb. Fak. Türk Dili ve Edeb. Bl., El-mek: tsutcu@nku.edu.tr

FROM THE PAST TILL PRESENT DAY YAHYA KEMAL AND HIS POETS IN LITERATURE CURRICULUMS AND COURSE BOOKS

ABSTRACT

Yahya Kemal Beyatlı is amongst the eminent poets of 20th century Turkish Literature. Yahya Kemal, next to his involvement with the political, social and historic events of his age, had attracted attention as a prominent and noticeable character in Turkish Literature. By virtue of all these attributions Yahya Kemal was noted as a personality who created the best samples of Turkish poetry with his works. In addition to a diversified set of themes he employed in his poems, he also took stage by virtue of the specific language, form and style features and this distinguishing character has been acknowledged and appreciated by the literary researchers and critics of almost all ages.

The aim in the literature courses in our educational institutions is to improve aesthetical tastes in poetry as well as all other literary genres and teach literary knowledge. As of 1924 alongside with the rest of curriculums, reform attempts in literature curriculums have also been initiated in our country. One of the trends in literature teaching during Republican Period was the necessity to select literary texts from the works of modern artists. Hence it would be possible to teach students how to enjoy their reading and compare with the living samples of the language. Additionally students would learn, comprehend and adopt certain genres and forms through literary texts. It has always been a right decision to include Yahya Kemal's works and texts that bear all these features within the course books in all ages.

This paper analyzes starting from which date and period Yahya Kemal's particular works found place in course books, which works of the poet were used to teach what kind of feelings and thoughts, which concepts and topics through which methods. From this point of view the topic of this research is exploring to what extent and on accounts of which educational purposes Yahya Kemal and his works have been presented from the past till present day in the literature course books that are prepared within the framework of literature curriculums of Turkish Language and Literature course.

Key Words: Teaching of Literature, Literature Curriculums, Course Books, Yahya Kemal, Poets

Giriş

Edebiyat eğitimi ve öğretimi, öncelikle ana dili öğretimi ile ilgili ve ona dayalı bir süreçle beraber gerçekleşir. Bu yönüyle eğitim ile edebiyat arasında çok yakın ve oldukça yoğun bir ilişki bulunur. Edebiyat eğitimi ve öğretiminde öncelikli hedef, edebî metinlerdeki dil özelliklerinin, insanların kendi dillerini doğru anlamasını ve anadilini doğru, güzel ve etkili biçimde kullanabilmesini sağlamaktır. Edebiyat öğretimi, gençleri bir bakıma ruhen ve zihnen birleştirip, dil zevki bakımından geliştirirken, diğer yandan entelektüel gelişme yönünden de yetiştirir. İnsanların

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

moral ve estetik oluşumları yönüyle belirli bir seviyeye ulaşmalarında edebiyat eğitim ve öğretiminin katkısı çok büyüktür (Marshall, 1994: 10).

Edebi eserlerin büyük bir çoğunluğu insanları çeşitli yönlerden eğitmek düşüncesiyle kaleme alınmıştır. Edebiyat ve eğitim, insanla ve insan topluluklarıyla ilişkili ve ilgili olmakla birlikte birbiriyle de yakından ilişkili ve birbirini tamamlayan iki çalışma alanıdır. İnsan yaşantısı, insanın tabii ve sosyal çevresiyle ilişkisi, sağlıklı ve huzurlu bir hayat ideali bu iki alanın ortak konusu olarak da karşımıza çıkar.

Edebiyat, barındırdığı güzellik ögesi ile insanda mutlu olma, keyifli, zevkli zamanlar geçirme ve gelişmiş bir beğeni anlayışı oluşturmada önemli bir araçtır. Edebiyat sanatı alanında meydana getirilmiş olan örneklerin edebiyat derslerinde kullanılması yanında, öğrencilere kazandırılması gereken, beklenen bilgi ve değerlerle doğrudan doğruya ilgilidir. Bireyin mensubu olduğu milletin hayatı ve hayata bakış tarzı, o milletin edebî eserlerine yansıdığı için, öğrencilerin içinde buldukları milletin kültürünü kazanmaları da edebiyat eğitiminin hedefleri arasında yer alır (Kavcar, 1974: 7-15).

İnsana ve insanlığa dair farklı değerler ve evrensel bazı kabuller çok farklı tekniklerle de olsa edebiyat eserlerinde işlenir. Bu sebeple edebî metinlerin eğitimde bir araç olarak kullanılması, bu farklı değerler sisteminin genç kuşaklara kazandırılması hedefini gerçekleştirmiş olur. Öğrencilere estetik güzelliği fark ettirmek ve onlarda belli bir estetik beğeni zevki uyandırmak edebiyat eğitiminin bir sonucu olacaktır (Cemiloğlu, 2003: 45-46).

Örgün ve uzaktan eğitim kurumları, temel amaçlarını gerçekleştirirken çeşitli ortamlarda pek çok araçtan yararlanır ki, bunlar arasında ders kitaplarının önemi göz ardı edilemez. Eğitim araçları arasında ders kitapları, çağımızın eğitim faaliyetleri içinde her zaman merkezî ve vazgeçilmez bir yere sahip olmuştur. Öğretmen açısından ders kitabı, takip edilmesi öngörülen eğitim programının hem bir tamamlayıcısıdır, hem de sınıf içindeki uygulamalara kılavuzluk eden temel bir kaynaktır. Öğrenci açısından da ders kitabı, öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık etmesi yönüyle onun doğrudan doğruya ilişki kurduğu en temel araç olacaktır (Esen, 2003: 5).

Tanzimat'tan önceki dönemlerde Türk dilinin öğretimi konusunda kesin ve net bilgilere sahip olmamakla birlikte (Argıt, 2004: 101), Cumhuriyet döneminde hazırlanan edebiyat öğretim programlarının, edebiyat öğretiminin edebî metinlerden hareketle yapılması anlayışına bağlı olduğunu bilmekteyiz. Bu itibarla, bu dönemde hazırlanan ders kitaplarında teorik bilgi aktarımından çok, geçmişten günümüze doğru daha fazla edebî metinlerden yararlanmaya ve sınıf içi uygulamalara yönelimin daha fazla olduğu görülür.

Edebiyat programlarında ve ders kitaplarında yer alacak metinlerde bulunması gereken temel özellikler ilk defa 1929 tarihli Türkçe Müfredat Programında belirtilir. Programda, seçilen metinlerin öğrencilerin ilgisini çekmesi, estetik bir beğeni anlayışı vermesi ve öğrencileri olumlu düşüncelere ve hedeflere yöneltmesi şeklinde amaçlara yer verilmiştir.

Tebliğler Dergisi'nin 7 Ekim 1957 tarih ve 976 numaralı sayısında yayınlanmış olan edebiyat öğretim programında, Türk Dili ve Edebiyatı öğretiminin amaçları açıkça yer almazken, "edebiyat derslerinin uygulanmasında takip edilecek hususlar" başlığı ile amaçların çerçevesi çizilmiştir. Program hazırlanırken göz önünde tutulan prensipler arasında şu maddeler dikkat çeker:

-Öğretimi, bilhassa, milletimizin zevkini ve dehasını tarih boyunca temsil eden üstün eserler üzerinden yürütmek;

-Öğrenciyi mühim şahsiyetlerle, her defasında bunların değişik cephelerini vererek, türlü sınıflarda birkaç kere karşılaştırmak;

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

-Öğrencinin çağdaş ve çağımıza yakın sanat eserleriyle temasını geniş aralıklarla kesmeksizin, her sınıfta, edebiyatımızın şekil ve muhteva bakımından seviyeye uygun örnekleriyle karşılaşmasını sağlamak (Tebliğler Dergisi, 1957; 148).

Bu prensipler çerçevesinde, programda yer alan konuların öğretilmesinde dikkat edilmesi gereken özellikler ve uygulanacak yöntemler “okuma” meselesi, “şekil meselesi”, “edebiyat tarihi” ve “metin seçimi” başlıkları altında açıklanır. 1957 Türk Dili ve Edebiyatı Programında, metinlerin seçilmesiyle ilgili olarak konumuzu ilgilendiren maddeler şu şekildedir:

-Derslerde ve kitaplarda kullanılacak metinler sınıf seviyesine uygun, fikir, sanat ve bilgi değeri bulunan, incelenmeye ve okunmaya uygun, ifadece sağlam, açık, zevk verici ve yetiştirici parçalar olmalıdır.

-Örnekler, şahsiyetlerin ve bunların bağlı buldukları çıgırların karakterlerini vermelidir. Aynı şahsiyetten farklı sınıflarda seçilecek parçalar, sanatçının belli bir yönünü ve yönlerini göstermelidir.

-Seçilen metinler anlam ve etki yönünden öğrencileri kötümserliğe sürüklememeli, inançlarını sarsmamalı, onları iyiye, güzele, hayata doğru şevkle ve cesaretle yürütecek tarzda olmalıdır. Bu sebeple değişik devirlerden seçilecek parçaların sınıflarda konuşulması arzu edilmeyen konulara imkân vermemesine özen gösterilmelidir. Her metin, Türk çocuklarına millî ve insanî bir eğitim verecek özellikte olmalıdır.

-Dil bakımından eskimiş manzum-mensur metinler, dil özellikleri mümkün olduğu ölçüde korunmak şartıyla ve öğrencilerin anlaması amacıyla günümüz diline mümkün olduğu ölçüde yaklaştırılarak verilecektir. Dili bugün için anlaşılamayacak metinler sadeleştirilecek ancak asıl örnekten küçük parçalar yer verilebilecektir.

-Asıl metinden seçilen bölümler olsa bile her parça konu ve fikir bakımından bir bütün kabul edilecektir (Tebliğler Dergisi, 1957: 148-149).

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde ilk olarak hazırlanmış olan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı, 1924 tarihinde Türkçe Programı adı ile hazırlanmıştır. Bu tarihte hazırlanan edebiyat programında yer verilmiş olan konular ve bu program dolayısıyla daha sonra ortaya çıkan tartışmalar çerçevesinde, edebiyat derslerinde hangi devirlerin ve hangi şahsiyetlerin ne ölçüde ders programlarına girmesi gerektiği büyük ölçüde netleşir (Kantemir, 1974: 6-7). Bu tarihten günümüze doğru, programda yer alan Türk Dili ve Edebiyatı derslerini muhtelif değişikliklerle düzenleyen 1927, 1929, 1949, 1952, 1954, 1956, 1957, 1976, 1991, 2005 tarihli öğretim programları 1924 tarihli Türkçe programını takip ederek gelmiştir. Bu programlar arasında 1976 tarihli Türkçe öğretim programı, bir yıl süreyle uygulanmış olmasının yanında, özenli ve modern bir program özelliği taşır. 1957 tarihli Türkçe Programı, Cumhuriyet döneminde hazırlanan öğretim programlarının en uzun süre uygulananı olarak karşımıza çıkar (Karakuş, 2002: 168-185).

1991 tarihli Ders Geçme ve Kredi Sistemine uygun olarak hazırlanmış olan öğretim programında Türk Dili ve Edebiyatı dersleri, Edebiyat, Türk Dili ve Kompozisyon olmak üzere üç başlık altında yeniden düzenlenmiştir. Ders Geçme ve Kredi Sistemi liselerden 1995-1996 öğretim yılından itibaren kademeli olarak kaldırılmış ve böylece “Sınıf Geçme” sistemi yeniden uygulamaya geçirilmiştir. Bununla birlikte, bu programa uygun şekilde hazırlanmış olan öğretim programları 2005 tarihine kadar uygulamada kalmıştır. Günümüzde ise, 2004 tarihinde hazırlanan ve 2005-2006 öğretim yılından itibaren de liselerde takip edilmekte olan 2004 tarihli Türk Dili ve Edebiyatı Programı uygulanmaktadır.

XX. yüzyıl Türk edebiyatının yetiştirdiği önemli şairlerinden biri olan Yahya Kemal, yaşadığı dönemin siyasi, sosyal ve tarihî hadiselerinin içinde yer almasının yanında, Türk edebiyatı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

ile ilgili önemli dikkatleri olan bir şairimizdir. O, Türkçenin en güzel şiir örneklerini veren şairler arasında olmakla birlikte, şiirlerinde işlediği temalar, kullandığı dil, biçim ve şekil özellikleri ile dikkat çekmiş ve şairin bu özelliği kendisinden sonra hemen her dönemin edebiyat araştırmacıları ve eleştirmenleri tarafından kabul ve teslim edilmiştir.

Ders programlarında ve ders kitaplarında Yahya Kemal'in hayatı, sanatı, etkileri ve eserlerinden çeşitli örnekler, özellikle edebiyat tarihimizdeki XX. Yüzyıl Türk Edebiyatı başlığı altında Millî Edebiyat Dönemi'ne ait özelliklerin verilmesi sebebiyle geniş ölçüde yer alır. 1930'lu yıllardan sonra hazırlanmış olan farklı ders kitapları, şairin öne çıkan şiirlerini Türkçenin güzel kullanımına örnek olarak yer verirken, ilk zamanlardaki kitaplarda Yahya Kemal'in hayatı ile birlikte şiirlerinden ve nesirlerinden örneklerin yer aldığı da görülecektir.

Edebiyat Ders Kitaplarında Yahya Kemal ve Şiirleri

Yahya Kemal'in hayatının ve eserlerinin yer aldığı en eski ders kitaplarından biri tespit edebildiğimiz kadarıyla, İsmail Habib'in Türk Teceddüt Edebiyatı Tarihi isimli kitabı olmuştur. "Yeni Edebî Yeniliğimiz"-“Tanzimat'tan Beri I Edebiyat Tarihi” adıyla, daha sonraları 17 Şubat 1930-Adana tarihli mukaddimesinden söz konusu tarihte kaleme alındığını öğrendiğimiz ve üst başlığı "Liselerin Son Sınıf Talebeleriyle Hasbıhal" olarak konulmuş olan kitapta, Yahya Kemal'e, "Meşrutiyet Edebiyatı-Birinci Fasil-Nazım" genel başlığı altında yer verilmiştir.

İsmail Habib'in kitabında, Yahya Kemal hakkında, şairin o günlerde öne çıkan "Ses", "Deniz", "Açık Deniz", "Mehlika Sultan ve "Ok" manzumelerini sadece isimlerini vererek, daha çok öznel yaklaşımlarla değerlendirmelerde bulunduğu görülür. Kitapta, şairin "Ok" şiirinden 1(bir) dördünlüğün dışında hiçbir metne yer verilmemiştir ve metin incelemesi, öğrenciler için anlama çalışması ve uygulamaya dönük değerlendirmeler bölümü yer almamıştır. 496. sayfada da Yahya Kemal'in, "Meşrutiyet Sonrası Türk Edebiyatında Fıkra ve Musahabe" başlığı altında bir paragrafta fıkra yazarlığı yönüyle tanıtıldığı görülmektedir (İsmail Habib, 1940a: 456-458).

"Yeni Edebî Yeniliğimiz"-“Tanzimat'tan Beri II Edebiyat Antolojisi” başlıklı ilk kitabın 2. cildi ve tamamlayıcısı olarak kaleme alınmış diğer kitapta ise, Yahya Kemal'in şiirleri "Yeni Tarz Şiirleri" ve "Eski Tarz Şiirleri" olmak üzere iki başlık altında verilir. "Deniz", "Açık Deniz", "Ses", "Geçmiş Yaz", "Gece", "Rindlerin Hayatı", "Rindlerin Ölümü" ve "Denizin Türküsü" vb. gibi şiirlerin yanında, tarih ve hamasete dair olarak "Mohaç Türküsü" örnek metin olarak kitapta yer alır. Eski tarz şiirlere örnek olarak ise "Mahurdan Gazel", "İstanbul'u Alan Yeniçeriye Gazel", "Şerefâbâd" ve "İthaf" şiirlerine yer verilmiştir. Ayrıca şairin rubailerine örnek olmak üzere 6(Altı) Rubai ilgili bölümde verilmiştir (İsmail Habib, 1940b: 357-369).

İsmail Habib'in yukarıda adı geçen iki ciltlik kitabına tamamlayıcı olmak üzere kaleme alınan bir diğer kitabı, 1942 yılında yayımlanmış olan "Edebiyat Bilgileri" isimli kitabıdır. İlk bölümü aruz ve aruzda kullanılan bahirlerle ilgili olan kitapta, ön sözden itibaren Yahya Kemal çeşitli vesilelerle yer bulmuştur. Şairin muhtelif şiirlerinden pek çok beyit, aruz bahirlerinin uygulanmasına örnek olarak verilirken, nazımla ilgili bazı terimler ve söz sanatları için de referans olarak gösterilmiştir (İsmail Habib, 1942: 37, 38, 53, 54, 62, 73, 81, 100, 107, 109, 128, 129, 133, 137, 164, 165, 166, 177, 364).

Ali Canip (Yöntem)'in Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Dairesi'nin 17.4.1929 tarih ve 945 numaralı emriyle on dördüncü defa olarak basılmış olan "Lise II. Devre I. Sınıf ve Muallim Mektepleri V. Sınıf Edebiyat" isimli kitabı liselerde ders kitabı olarak kullanılmıştır. Edebiyatın Nazım-Nesir olmak üzere iki ana alan olarak tanıtılmasının hedeflendiği kitapta Yahya Kemal'in hayatından hiç bahsedilmeden "Lirik Nev'i" başlığı altında başka şairlerin şiir örneklerinin arasında "Açık Deniz" şiirine yer verilmiştir. Verilen şiirlerin ardından yapılmış genel

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

değerlendirme bölümünde, Yahya Kemal'in şiiri ile ilgili bir cümlelik hükümle yer bulduğu görülmektedir (Yöntem, 1943: 155-156).

Ali Canip'in "Türk Edebiyatı Antolojisi" isimli kitabı, "4.2.1931 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi'nin emriyle Lise Kitapları: III. Sınıf" üst başlığı ile yayımlanmış ve ders kitabı olarak kullanılmıştır. Ali Canip, Lise III. Sınıflar için karakteristik bir antoloji özelliği taşıyan kitabında "Tanzimat'tan Bugüne Kadar" genel başlığı ile seçtiği yazar ve şairlerin kısa hayatına ve en çok bilinen, en fazla öne çıkan eserlerinden örneklere yer vermiştir. Yahya Kemal, kısaca tanıtılmasından sonra "Balkana Seyahat" isimli seyahat yazısının yanında, "Açık Deniz", "Akıncı" ve "Deniz" isimli şiirleriyle Ali Canip'in edebiyat ders kitabında yer almıştır (Ali Canip, 1931: 439-444).

Mustafa Nihat'ın "Lise Kitapları: III. Sınıf" manşetiyle 1934'te basılmış olan "Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi" isimli kitabı, Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Dairesi'nin 13.11.1933 tarih ve 95276 numaralı emriyle yayımlanır. Tanzimat dönemi Türk edebiyatının ilk yenilikçi edebiyatçılarından itibaren bir edebiyat tarihi özelliği gösteren bu ders kitabı "Milli Edebiyat Mücadeleleri ve Bugünkü Edebiyat" başlığı altında Yahya Kemal'e de yer vermiştir. Auzu Türkçeye uygulamadaki başarısı ile özellikle değerlendirilen Yahya Kemal, "Mehlika Sultan", "Şarkılar", "Özleyen", "Şerefabad", "Bir Saki", "Sene 1140", "Ok", "Mahurdan Gazel", "İthaf", "Telaki", "Ses", "Deniz" ve "Açık Deniz" isimli şiirleriyle Mustafa Nihat'ın ders kitabında yer almıştır (Mustafa Nihat, 1934: 140-151). Kitabın V. Bölümünde Seyahat yazılarına örnek alınırken Yahya Kemal'in "Balkana Seyahat" başlıklı 1921 tarihli musahabe yazısı, tenkit türünün örneklerinin yer aldığı bölümde ise şairin "Kafiyeye Dair" başlıklı yazısı, hatıra türündeki örneklerin verildiği bölümde "Şahsi Hatıralar" başlıklı yazısı ile fıkra yazılarına örneklerin verildiği bölümde de "Esir Jeminüs" isimli fıkrasına yer verilir (Mustafa Nihat, 1934: 525-531, 615-619, 655-660, 738-739).

Maarif Vekâleti tarafından 1954 yılında ders kitabı olarak kabul edilen Lise Edebiyat ders kitaplarından biri de "Abdurrahman Nisari" takma adıyla ders kitapları yazmış olan Cevdet Kudret'in hazırladığı "Metinli Edebiyat Bilgisi" ismini taşır. Lise I. Sınıflar için hazırlanan ders program ve planlarında temel edebiyat terimleri, aruz uygulamaları yer almıştır. Bu itibarla bu ders kitabında da "Aruz Vezni" başlığı altında uzun ve kısa hece uygulamaları ile ulamalara örnek olmak üzere Yahya Kemal'in "Leylâ" isimli şiirinden;

"Koptu evden acı bir vâveylâ,

Odalar inledi: "Leylâ! Leylâ"

Mısraları örnek uygulama metni olarak seçilmiştir (Nisari, 1954a: 44). Ayrıca ilerleyen sayfalarda uygulama metni olarak Yahya Kemal'in "Gece" ve "Eylül Sonu" şiirleri ile muhtelif şiirlerinden bazı beyit ve mısraları da bu ders kitabında yer bulmuştur.

Abdurrahman Nisari'nin Lise I. Sınıf öğrencileri için hazırlanmış olan "Metinli Edebiyat Bilgisi" kitabının "Kafiye" başlıklı bölümünde, bütün kafiye çeşitleri için örnek olmak üzere Yahya Kemal'in pek çok mısra ve beyitleri verilirken, Yahya Kemal'in Dergâh mecmuasında 1922 yılında yayımlanmış olan "Kafiye" başlıklı yazısının da tamamı alınmıştır (Nisari, 1954a: 65-67). Kitabın "Nazım Şekilleri" başlıklı bölümünde şairin rubailerinden örnekler ve "İtrî" isimli şiiri, söz sanatları bölümünde muhtelif mısra ve beyitler, lirik şiirlere örnek okuma bölümünde de "Geçmiş Yaz" ve "Akıncılar" şiirleri örnek metinler olarak verilmiştir (Nisari, 1954a: 146).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Abdurrahman Nisari'nin 1954 yılında Lise II. ve Lise III. sınıf öğrencileri için hazırlanmış olduğu "Metinli Edebiyat Bilgisi" kitabında Yahya Kemal'le ilgili herhangi bir bahis yer almamıştır.

1954 tarihli Lise IV. sınıf öğrencileri için, yine Abdurrahman Nisari tarafından hazırlanan kitapta Yahya Kemal'e ve eserlerinden örneklere "XX. Yüzyıl Türk Edebiyatı" başlığı altında yer verilir. Lise IV. sınıf öğrencileri için hazırlanan bu kitapta, Yahya Kemal'in eserlerine çok fazlaca yer ayrıldığı görülecektir. "Mahurdan Gazel", "Gazel", "Rübai", "Ses" ve "Açık Deniz" isimli şiirleri aruz kalıpları ve taktileri gösterilerek verilirken, öğrencilerin daha iyi anlayabilmeleri için açıklayıcı bilgiler, anlama soruları ve diğer anlama çalışmaları, dil uygulamaları, tür bilgileri de bu kitapta geniş biçimde yer bulmuştur. Ayrıca Yahya Kemal'in "Vezinler" başlıklı 1922 tarihinde Dergâh Mecmuası'nda yayımlanmış olan yazısı herhangi bir kesintiye uğramadan tam olarak verilmiştir. Seçilmiş olan metinler ve onlarla ilgili açıklamalardan sonra Yahya Kemal'in hayatı ve sanatçı kişiliği ile ilgili değerlendirmeler de Abdurrahman Nisari'nin kitabında geniş olarak ele alınmıştır (Nisari, 1954b: 185-199).

Abdurrahman Nisari tarafından hazırlanan, fakat basım tarihi bulunmayan bir başka Edebiyat ders kitabı da Liselerin I. Sınıf öğrencileri için hazırlanmış olan ve "Türk ve Batı Edebiyatı" ismini taşıyan kitaptır. Kitap "Hazırlık-Nesir ve Nazım" genel başlığı altında "Ayrım IV" alt başlığının kapsamında olmak üzere Yahya Kemal'in "Viranbağ" şiirine yer vermektedir. Abdurrahman Nisari'nin hazırladığı diğer ders kitaplarında olduğu gibi, aruz kalıplarının takti'ine göre uygulamaları ile birlikte eserde kullanılan dil ve üslûp, tema, tür ve şekil bilgisi üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bunların yanında uygulama bilgilerine yönelik olarak açıklamalar da bu kitapta yer almaktadır (Nisari, tarihsiz: 38-39). Ayrıca toplu bilgilerin verildiği tür uygulamaları ile ilgili bölümlerde Yahya Kemal'in değişik mısralarından örnekler verilirken, lirik şiir türüne örnek olmak üzere şairin "Geçmiş Yaz" ve "Akıncılar" isimli şiirlerine de bu kitapta yer verilmiştir (Nisari, tarihsiz: 60-61).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 12 Ocak 1961 gün ve 10 sayılı kararı ile Liselerde Edebiyat ders kitabı olarak kabul edilmiş ve Suut Kemal Yetkin-Sıdika Arıkan tarafından hazırlanmış olan bir başka kitap da "Örneklerle Türk ve Batı Edebiyatı" isimli ders kitabı olmuştur. Söz konusu kitabın Lise I. Sınıf öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmış olanında "Tanzimat'tan Sonra Edebiyatımız" genel başlığı altında Yahya Kemal'in "Yol Düşüncesi" şiirinden bir bölüme yer verilmiştir. Yol Düşüncesi'nin işlenmesi esnasında metnin devamında, metinde yer alan yabancı kelimeler verilmiş, kelimelerin devamında, anlama soruları ile desteklenen metnin ardından, Yahya Kemal'in hayatı ve sanatı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Konunun işlenmesinin devamında ise, "Mohaç Türküsü" isimli şiir, "okuma parçası" olarak bölüm sonunda yer almıştır (Yetkin-Arıkan, 1961a: 53-54). Lise II. Sınıf öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan diğer kitapta ise "XX. Yüzyıl Edebiyatı" genel başlığı altında, Yahya Kemal'in "Hayal Şehir" isimli şiiri yer almıştır. Şiirin metninin ardından, metne yönelik yabancı kelimeler verilmiş, anlama soruları ile desteklenen metnin işlenmesinin ardından konuya, Yahya Kemal'in hayatı ve sanatı hakkında herhangi bir bilgi verilmeden devam edilmiştir. Konunun devamında ise "Geçmiş Yaz" isimli şiir de okuma parçası olarak bölüm sonunda yer almıştır (Yetkin-Arıkan, 1961b: 163-164). "Örneklerle Türk ve Batı Edebiyatı" isimli ders kitabınının Lise III. Sınıf öğrencilerine yönelik olarak hazırlananında ise "XX. Yüzyıl Edebiyatı" genel başlığı altında Yahya Kemal'in "Akşam Musikisi", "Düşünce", "Rindlerin Ölümü" ve "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" isimli şiirleri açıklayıcı bilgileriyle birlikte yer almıştır. Bu kitapta yer alan ve isimleri verilen şiirlerin devamında da Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Yahya Kemal'in Şiirleri ve İstanbul" başlıklı denemesi okuma parçası olarak yer almıştır (Yetkin-Arıkan, 1961c: 148-158).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 1961 tarihinde Liselerin II. Sınıf öğrencileri için edebiyat ders kitabı olarak kabul edilmiş ve Mustafa Nihat Özön-Kemal Demiray tarafından hazırlanmış olan bir başka edebiyat ders kitabı da "Yeni Lise Kitapları" manşetiyle takdim edilmiştir. "Türk Dili ve Edebiyatı(Batı Edebiyatından Örneklerle) II" isimli bu ders kitabında Lise II. Sınıf öğrencilerine yönelik olarak "1908'den Sonraki Edebiyatımız" genel başlığı altında Yahya Kemal'in "Mahurdan Gazel", "Rintlerin Ölümü", "Derin Beste" ve "Sessiz Gemi" şiirlerine yer verilmiştir. "Sessiz Gemi" isimli şiir serbest okuma parçası olarak yer alırken, diğer şiir metinleri kısa bilgilerle tanıtılmış, öğrenciler için yabancı olduğu düşünülen kelimeler anlamları ile birlikte verilmiş, konu planı çıkarılarak dilbilgisi uygulamaları ile dil ve üslup bilgileri yanında metinlerdeki konulardan hareketle kompozisyon çalışması da yaptırılmıştır (Özön-Demiray, 1961: 284-290).

Liselerin III. Sınıfları için Milli Eğitim Bakanlığınca ders kitabı olarak kabul edilen ve uzun yıllar liselerde ders kitabı olarak okutulan bir başka kitap da, Özdemir Sarıca, Mahir Ünlü ve Ömer Özcan tarafından hazırlanmıştır. "Yeni Lise Kitapları" manşetiyle yayımlanmış olan kitapta Yahya Kemal, "XX. Yüzyıl Türk Edebiyatında Bağımsızlar" başlığı altında, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın değerlendirme yazısı ile takdim edilir. "Açık Deniz" şiirinin ana metin olarak seçildiği kitapta, "Kar Musikileri" ve "Akşam Musikisi" şiirleri de açıklayıcı bilgilerle verilmesinin yanında dil, tür ve şekil ile ilgili uygulama çalışmaları için sorular özenle hazırlanmış olması ile dikkat çekmektedir. Ayrıca Yahya Kemal'in hayatı, sanatçı kişiliği ve eserlerinin isimlerine de bu kitapta yer verilmiştir. Yahya Kemal ile ilgili bu bölümün sonunda "Mahurdan Gazel", "Eylül Sonu" ve "Mohaç Türküsü" isimli şiirler de, okuma metni olarak "Yahya Kemal'den Seçmeler" başlığı altında yer almıştır (Sarıca-Ünlü-Özcan, 1973: 195-202).

Lise I, II ve III. sınıflar için Milli Eğitim Bakanlığınca ders kitabı olarak kabul edilen ve uzun yıllar liselerde ders kitabı olarak okutulan bir başka ders kitabı da, Nihad Sami Banarlı'ya aittir. Banarlı'ya ait olan bu edebiyat ders kitabımız "Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı" adı ile hazırlanmıştır. Liselerin I. Sınıf öğrencileri için ders kitabı olarak kabul edildiği, iç kapağında belirtilmiş olan bu kitapta, Yahya Kemal'in "Ok" isimli şiiri serbest okuma parçalarının yer aldığı bölümdedir. Şiirin devamında ise "Kısa Bilgiler" başlığı altında şiirle ilgili genel bilgiler verilirken, "Metin Üzerinde Çalışmalar" başlığı altında okuma ve yazma bilgileri bulunmaktadır. "Edebiyat Bilgileri" başlığı altında ise, temel edebiyat terimlerinden bazıları tanıtılıp açıklanmıştır (Banarlı, 1973a: 19-21). Yahya Kemal'in "Viranbağ" isimli şiiri kitabın "Serbest Okuma Parçaları III. Bölüm" başlığı altında yer alır. Yahya Kemal'in bu manzumesi için "Metin Üzerinde Çalışmalar" başlığı altında okuma ve yazma bilgileri verilmiştir. Metnin devamındaki "Edebiyat Bilgileri" bölümü geniş tutulmuş ve aruz takti'leri, beyitler üzerinde örnek uygulamaları ile birlikte gösterilmektedir (Banarlı, 1973a: 92-94). Banarlı'nın Lise I. Sınıf öğrencileri için hazırladığı ders kitabının V. Bölümü "Avrupalı Türk Edebiyatı Örnekleri" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde Yahya Kemal'den seçilmiş olan metin, "Açık Deniz" isimli şiirdir. Bu şiirle ilgili, metni anlamaya ve çözümlenmeye yönelik olmak üzere, metnin devamında kısa bilgiler verilirken edebiyat bilgileri konulmamıştır, ancak bu konuya yönelik olarak "Metin Üzerinde Çalışmalar" başlığı altında sorular yer almaktadır (Banarlı, 1973a: 146-147). Kitabın "Serbest Okuma Parçaları" ismini taşıyan VII. Bölümü'nde Yahya Kemal'in "Mustafa Kemal Paşa" başlıklı makalesi alınmış ve "Kısa Bilgiler" başlığı altında açıklayıcı bilgi olmak üzere, bu yazının "O" başlığı ile 1921 yılında İleri gazetesinde yayımlandığı belirtilerek verilmiştir. Banarlı'nın Lise I. Sınıf öğrencileri için hazırlanan ders kitabında aynı bölümde serbest okuma parçası olarak Yahya Kemal'den aldığı bir başka metin, hiçbir açıklayıcı bilgi verilmeden yer verilmiş olan "İtrî" isimli şiirdir (Banarlı, 1973a: 223-224, 242-243).

Nihad Sami Banarlı'nın Lise II. Sınıf öğrencileri için hazırlanan "Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı" isimli ders kitabında Yahya Kemal'e ait metin, "İstanbul'un Fethini Gören Üsküdar" isimli şiirdir ve kitabın IV. bölümü olan "Avrupalı Türk Edebiyatı Örnekleri" arasında serbest

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

okuma parçaları başlığı altında yer alır. Bu şiirle ilgili olarak, metni anlamaya ve çözümlmeye yönelik kısa bilgilerle birlikte “Metin Üzerinde Çalışmalar” başlığı altında sorulara yer verilmiştir (Banarlı, 1973b: 149-150).

“Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı” isimli ders kitabının Lise III. Sınıf öğrencilerine yönelik olarak hazırlanmış olanında ise, Nihad Sami Banarlı’nın Yahya Kemal’den seçtiği metin, “Siste Söyleniş”tir. “Kısa Bilgiler” başlığı altında şiir hakkında genel bilgiler verilirken, Tevfik Fikret’in “Sis” şiiri ile bu şiir arasında bir karşılaştırma yoluna da başvurulur. “Metin Üzerinde Çalışmalar” başlığı altında öğrencilere yöneltilmiş sorular ise “Sis” şiiri ile karşılaştırmalı olarak metni anlamaya yöneliktir. Seçilmiş olan ana metnin devamında Yahya Kemal’den “Eylül Sonu” isimli şiirin tamamı ile “İtrî” isimli şiirden parça, “Yol Düşüncesi” isimli şiirden parça, “Vatan” başlıklı bir yazı, “Bir Tepeden” isimli şiir, “İstanbul’u Fetheden Yeniçeriye Gazel” isimli şiir, “Sessiz Gemi” şiiri, “Endülüs’te Raks” şiiri ve 2(İki) Rübai serbest okuma parçaları olarak bu kitapta yer bulmuştur (Banarlı, 1974: 192-202).

1976 tarihli edebiyat öğretim programı (Tebliğler Dergisi, 1976), bir yıl uygulamada kalmıştır. Programda, edebiyat, kompozisyon ve dil bilgisi ayrı olarak ele alınmış ve bu alanlara ait konular ve amaçlar ilk kez bu programda belirlenmiştir. Bu programın önemli bir başka özelliği de Türkiye dışındaki Türklerin edebiyatlarına ilk defa yer verilmiş olmasıdır. 16 Ekim 1978 gün ve 2003 sayılı Tebliğler Dergisi’nde yayımlanan kararla, 1957 programına geri dönmüştür. Bir yıl süreyle uygulanan bu öğretim programı, özenli, ayrıntılı ve günün şartlarına göre modern bir program özelliğini taşımasına rağmen uzun ömürlü olamamıştır (Gücüyeter, 2002: 26).

Bu öğretim programına göre yazılmış tek ders kitabı, Mehmet Kaplan’ın liselerin I, II ve III. sınıf öğrencileri için hazırlanmış olduğu “Lise I Edebiyat”, “Lise II Edebiyat” ve “Lise III Edebiyat” isimli edebiyat ders kitaplarıdır. “Lise I Edebiyat” ders kitabı, Talim ve Terbiye Kurulu’nun 16 Ağustos 1976 tarih ve 8542 sayılı emriyle basılmıştır.

Mehmet Kaplan’ın “Lise I Edebiyat” ders kitabının “Avrupaî Devir Türk Şiiri” başlığı altında Yahya Kemal Beyatlı hakkında bilgilere yer verilirken, şairin “Akıncı” isimli şiiri de örnek metin olarak merkeze alınmış ve şiiri anlamaya yönelik sorularla konu işlenmiştir (Kaplan, 1976: 193-194). Ders kitabının “Deneme ve Fikir Yazıları” başlıklı beşinci bölümünde de Yahya Kemal’e ait “Türk İstanbul” isimli yazısı örnek metin olarak alınmış ve metni anlamaya yönelik sorularla konu desteklenmiştir (Kaplan, 1976: 287-288).

Mehmet Kaplan’ın liseler için hazırladığı “Lise II Edebiyat” ders kitabı Talim Terbiye Kurulu’nun 8.9.1977 tarih ve 237 sayılı kararı ile basılmıştır. “Lise II Edebiyat” ders kitabında da Yahya Kemal’e ve eserlerine yine “Avrupai Devir” başlığı altında yer verilmiş, şairin hayatı ve edebî kişiliği açıklayıcı bilgilerle geniş olarak yer almıştır. Ayrıca şairimizin “İtrî” isimli şiiri ile bu şiirin anlaşılmasına yönelik olarak açıklayıcı bilgiler geniş yer tutacak biçimde yer almıştır. Bütün bu açıklayıcı bilgilerden sonra öğrencilerin bilgilerini ölçmek üzere, metne ve Yahya Kemal’e yönelik sorular hazırlanmıştır (Kaplan, 1977a: 178-184). Kitabın IV. bölümünde “Deneme Türü” başlığı altında Yahya Kemal’in “Cevdet Paşa” başlıklı yazısı sadeleştirilerek verilmiş ve metin sonuna yine metni anlamaya yönelik olan sorular konulmuştur (Kaplan, 1977a: 274).

Kaplan’ın “Lise III Edebiyat” ders kitabı Talim Terbiye Kurulu’nun 13.9.1977 tarih ve 296 sayılı kararı ile basılmıştır. “Lise III” Edebiyat ders kitabında Yahya Kemal’e “İslami Devir Türk Edebiyatı ve Medeniyetine Dair İncelemeler” başlığı altında “Eski Şiirimiz” başlıklı yazısı ile yer verilir. Yahya Kemal’in “Edebiyata Dair” isimli kitabından kısaltılarak alınan yazı, Türklerle şiir arasındaki yakınlığa dikkat çekerken, öğrencilere yönelik anlama sorularına da metnin sonunda geniş ölçekli olarak yer verilmiştir. Ayrıca Yahya Kemal ile eski şiirimiz arasındaki münasebete

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

dikkat çekmek üzere, bu ders kitabına Nihat Sami Banarlı'nın "Yahya Kemal Yaşarken" isimli kitabından bir bölüm alınmıştır (Kaplan, 1977b: 36, 53-56).

"Türk Edebiyatının Zirve Teşkil Eden Eserleri" başlıklı bölümde de "Lise III Edebiyat" kitabında Yahya Kemal'in "Selimname" isimli uzun şiirinden bölümler alınmış, eski tarz olan bu şiirlere yönelik olmak üzere, geniş açıklamalara ve bu konu ile ilgili sorulara yer verilmiştir (Kaplan, 1977b: 110-135). Kitabın aynı bölüm adı altında nesir örneklerinin yer aldığı kısmında Yahya Kemal'den "Ezansız Semtler" başlıklı yazı yine açıklayıcı geniş bilgiler ve anlama soruları ile birlikte yer tutmaktadır (Kaplan, 1977b: 292-295).

Lise III. Sınıf öğrencileri için Milli Eğitim Bakanlığı'nca ders kitabı olarak kabul edilen ve edebiyat ders kitabı olarak okutulan bir başka ders kitabı da İhsan Yaşar Balkır'a aittir ve "Örneklerle Türk ve Batı Edebiyatı" ismini taşımaktadır. Bu kitap, "XX. Yüzyıl Türk Edebiyatı" başlığı altında Yahya Kemal'e ait şiir metinlerine geniş ölçüde yer verilmiş bir kitap olarak karşımıza çıkar. Süleymaniye'de Bayram Sabahı, Sonbahar, Alparslan'ın Ruhuna Gazel, Mahurdan Gazel, Söyler gibi şiir metinleri ile şairin hem yeni hem de eski tarzdaki şiirlerinden örnekler geniş ölçüde yer verilmiştir. Kitapta metinleri incelemeye ve anlamaya dönük alıştırmalar yanında, geniş açıklayıcı bilgiler verilmiş, edebiyat bilgilerinden kafiyeler ve vezinler konusuna da uygulamalı olarak geniş yer ayrılmıştır. Ayrıca diğer ders kitaplarında rastlamadığımız kadar geniş ölçüde Yahya Kemal biyografisine yer verilmiş olması bu kitabın dikkat çeken bir özelliği olarak karşımıza çıkar (Balkır, 1981: 215-224).

Ders Geçme ve Kredi Sistemi uygulaması, Talim Terbiye Kurulu'nun 29 Ağustos 1991 tarih ve 130 sayılı kararı ile uygulanmaya başlamıştır. İlk olarak 28 Şubat 1990 tarihinde çalışmalarına başlanan bu sistem, 2 Eylül 1991 tarih ve 20979 sayılı Resmi Gazete'de "Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği" adıyla yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ders Geçme ve Kredi Sistemi, ortaöğretim kurumlarında 1991-1992 ve 1995-1996 öğretim yılları arasında uygulanmıştır.

9 Kasım 1992 tarih ve 2370 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmış olan Müfredat Programı, 1957 tarihli Müfredat Programı'ndan farklı olarak, Türk Dili ve Edebiyatı dersini, "Edebiyat", "Türk Dili" ve "Kompozisyon" olmak üzere üç ayrı çalışma alanı içerisinde ele almaktadır. 1992 Müfredat Programı, dört ayrı döneme göre planlanır. Bu planlamaya göre edebiyat dersleri şu şekilde bölümlenmiştir. Bu dönemlerden ilki, liselerin 9. sınıfında, ikinci ve üçüncü dönem 10. sınıfında, diğeri ise 11. sınıfında okutulmaktadır (Cemiloğlu, 2003, s.24-25). Liselerde, 1992 tarihli edebiyat programına uygun olarak edebiyat dersleri için çok sayıda farklı edebiyat ders kitabı kaleme alınmıştır.

Nurer Uğurlu'nun kaleme aldığı "Türk Dili ve Edebiyatı Lise III" kitabında Yahya Kemal Beyatlı'nın "Mahurdan Gazel" başlıklı şiirine yer verilirken, şiirin günün Türkçesiyle nesre çevrilmiş hali verilmiş, ayrıca şiirin anlaşılmasına yönelik soruların yanında, şiirin yazılması ve ilk olarak yayımlandığı dergi ve künyesi de ayrıntılı olarak ders kitabında yer bulmuştur. Şiirin işlenmesi sırasında metni anlamaya dönük sorular yanında, kullanılmış olan dil, tür ve biçimiyle ilgili çalışmalar da dikkat çekecek kadar özenli hazırlanmıştır. Ayrıca konunun devamında "Açık Deniz" ve "Ses" şiirleri de hem okuma parçası olarak konunun devamında yer almış, hem de bu şiirler hakkında daha önceki ders kitaplarındaki bilgilerden daha özenli ve ayrıntılı bilgiler öğrencilere sunulmuştur (Uğurlu, 1992: 171-179).

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 17.05.2001 tarih ve 117 sayılı kararı ile 5(Beş) yıl süre ile ders kitabı kabul edilen Mahir Ünlü, Ömer Özcan tarafından hazırlanan "Lise Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat I" ders kitabı da Yahya Kemal'den örneklerin yer aldığı bir kitaptır. Kitapta "Edebiyatımızda En Çok Kullanılan Aruz Dizileri" başlığı altında aruz vezni ve kalıplarını kavratmak için Yahya Kemal'in şiirlerinden mısralara yer verilmiştir. "Nazım Şekilleri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

ve Nazım Türleri” başlıklı bölümde Yahya Kemal’in en çok bilinen “Şarkı”larından biri işlenmektedir. “Hazırlık Çalışmaları” başlığı altında Yahya Kemal hakkında kısaca bilgi verilirken, metnin aruz kalıbı ve taktii uygulaması, metindeki yabancı kelimeler, açıklayıcı bilgilerle birlikte verilmiştir. Ayrıca okuma parçası olarak da şairin “Eylül Sonu” şiiri, “Seçmeler” başlığı altında yer bulmuştur (Ünlü-Özcan, 2001a: 96, 119-120). Aynı yazarların aynı tarihte hazırladıkları “Lise Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat III” isimli ders kitabında ise Yahya Kemal’den hiçbir metne yer verilmemiştir. Bu ders kitabının sonunda yer verilmiş olan edebiyat tarihi bilgilerinin yer aldığı bölümde “Milli Mücadele Dönemi Edebiyatı” başlığı altında Yahya Kemal, edebiyatımızın bağımsız şairleri arasında sayılmıştır (Ünlü-Özcan, 2001b: 261).

“Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat III” isimli komisyon tarafından hazırlanan ders kitabında ise Yahya Kemal, “Açık Deniz” isimli şiiriyle nazım alanındaki eserler arasında işlenmiştir. Yazarın “Kurdun Dışısı ve Yavruları” başlıklı yazısı “Batı Etkisinde Gelişen Mensur Eserler” ana başlığı altında yer bulmuş ve konu enine boyuna açıklayıcı bilgilerle göz önüne serilmiştir.(Komisyon, 1993: 153-156, 161-163). Aynı kitabın Lise I. Sınıf öğrencileri için hazırlanmış olanında da Yahya Kemal, “Rintlerin Akşamı”, “Mohaç Türküsü” ve çok bilinen bir “Şarkı”sı ve bu eserlerle ilgili olan geniş bilgilerle yer tutmaktadır (Komisyon, 1994: 59-61, 107-108, 130-131).

22.05.2000 tarih ve 317 sayılı Talim Terbiye Kurulu kararı ile liselerde ders kitabı olarak kabul edilmiş bulunan bir başka kitap da “Şiir ve Unsurları” başlığı altında Yahya Kemal’in “Gece” isimli şiirini merkeze alarak konuyu işlemektedir. Yabancı kelimelerin verildiği metnin devamında tür-şekil, edebiyat bilgileri ve muhteva unsurları açıklanırken, en sonunda da şiirin anlaşılmasına, kavranmasına yönelik “Metin Üzerinde Sorular” bölümleri yer almaktadır (Güzel-Bilkan vd., 2001: 50-53). Aynı kitabın nazım şekilleri ile ilgili bölümünde şairin en çok bilinen “Şarkı”larından biri konu edilmiştir. Aynı metotla verilen şiir hakkında açıklayıcı bilgiler şairin hislerini sezdirmek endişesiyle verilir (Güzel-Bilkan vd., 2001: 137). Aynı yazar kadrosunun hazırladığı “Lise II Edebiyat” isimli ders kitabında “Mohaç Türküsü” isimli şiiri, “Eğil Dağlar” isimli kitabından alınmış “Eser” başlıklı fıkra yazısı ile Yahya Kemal’e ait diğer bilgilere yer verilirken, açıklayıcı bilgileri ve metin üzerinde çalışma soruları ile doyurucu bir şekilde şair ve şiirleri işlenmiştir (Güzel-Bilkan vd., 2007: 370-372, 377-379).

Milli Eğitim Bakanlığı’nın 14.07.2005 tarih ve 197 sayılı kararıyla 9. Sınıf Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı’na uygun olarak hazırlanan edebiyat ders kitabında da Yahya Kemal ve eserleri geniş yer tutar. Yahya Kemal’in “İstanbul’un Fethini Gören Üsküdar” isimli şiiri anlam ve yorum becerisini geliştirme bölümünün merkezi bir metni olarak seçilmiştir. Zihniyet değişimlerinin ve zihniyeti anlama becerisinin verildiği bölümde, “Bir Başka Tepeden” isimli şiiri merkezi metin olarak belirlenmiştir. En son seçmiş olduğumuz bu yeni tarihli ders kitabında da Yahya Kemal’e ait metinlere yer verilmiştir.

“Yapılandırmacı yaklaşım metodu” veya “öğrenci merkezli öğretim metodu” olarak adlandırılan ve okullarımızda en son olarak uygulanmakta olan öğretim metotlarının uygulandığı ders kitaplarında, metinlerin olması gerektiği gibi yer bulduğu görülmektedir. Bu metotların uygulanmasında da Yahya Kemal metinlerinden uygun biçimde yararlanılmıştır (Aktaş-Çelik-Karavaşin, 2005: 119, 145-147).

Sonuç

Cumhuriyet döneminde okutulan ders kitaplarını inceleyen çalışmalarda edebiyat ders kitapları hakkında değerlendirmeler yapılırken zaman zaman kitaplarla ilgili eleştirilerle karşılaşılır. Bu eleştiriler, adı geçen ders kitaplarındaki yazarların ve metinlerin güncellenmemesi ve ders kitabı hazırlanırken eğitim amaçlı değil, öğretim amaçlı hazırlandığı noktasındadır. Çözüm

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

olarak da yazarlardan seçilecek metinlerin birinci sınıf sanatçıların birinci sınıf eserlerinden olması, ders kitaplarına mümkün olduğu kadar az ve tam metin alınması, metinlerin sanatçıların ve devrin özelliklerini yansıtan özellikte olması gerektiği şeklindeki görüşler ileri sürülmüştür.

Cumhuriyet döneminde ülkemizde edebiyat dersleri önceki dönemden farklı olarak teorik olmaktan çıkarılmış, metne ve kitaba dayalı olarak yapılmaya başlanmıştır. İlk defa 1929 tarihli Türkçe Programı içinde yer alan edebiyat programında edebiyat ders kitaplarına girecek metinlere ait özellikler tespit edilmeye çalışılmıştır. 1957 Müfredat Programında, ders kitaplarına metin seçimi hususunda bazı tespitler yapılmıştır.

Yahya Kemal ve onun eserlerinden seçilen metinler, Cumhuriyet döneminde hazırlanan edebiyat ders kitaplarına ve antolojilere hemen her süreçte girmiştir. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Bunlardan birincisi, 1957 edebiyat programında yer alan “Örnekler, şahsiyetlerin ve bunların bağlı buldukları çıgırların karakterlerini vermelidir. Aynı şahsiyetten farklı sınıflarda seçilecek parçalar, sanatçının belirli bir yön veya yönlerini göstermelidir.” ilkesi çerçevesindedir.

Yahya Kemal’in eserlerinde görülen ve en fazla öne çıkan özellik, az sözle çok şey söyleme, anlatmaktan çok duyurma, sezdirme ve telkin etmedeki başarısıdır. Her sanat eserinde olduğu gibi, şiirde de hedef öğretmekten çok duyurmak olduğuna göre, Yahya Kemal’in eserleri bu özelliklere uygun olarak ders kitaplarına isabetli bir şekilde girmiştir. Seçilen metinler hakkında verilen bilgilerde, şairin Türk edebiyatında dili kullanmadaki başarısı yanında, her türlü edebî bilgiye, tematik yönelmelerine, tercih ettiği nazım biçimleri hakkında verilecek bilgilere uygun nitelikte eserler vermiş olduğu görülür. Gerçekten de Yahya Kemal Beyatlı, XX. Yüzyıl Türk Edebiyatının, eserleriyle öne çıkan bir şahsiyeti olmuştur.

Yahya Kemal’den seçilen metinlerin edebiyat ders kitaplarına girmesinin sebebi, edebiyat programlarında sürekli vurgulanan “Seçilen metinler anlam ve etki yönünden öğrencileri kötümserliğe sürüklememeli” ilkesi olmalıdır. “Seçilen metinler anlam ve etki yönünden onların inançlarını sarsmamalı, onları iyiye, güzele, hayata doğru şevkle ve cesaretle yürütecek tarzda olması” ilkesi de Yahya Kemal’in eserlerinin seçilmesinde etkilidir. Ayrıca Yahya Kemal’e ait olan metinlerin, ders programlarında yer alan “metinlerin Türk çocuklarına millî ve insanî bir eğitim verecek özellikte olması” biçimindeki amaçlara uygun düşmesidir.

Bu anlayış ve ilkeler, en fazla günümüzde uygulanan edebiyat programında ve buna uygun tarzda hazırlanan ders kitaplarında hayata geçirilmiştir. Yahya Kemal, estetik anlayışı ve fikirleri ile bugün olduğu gibi, gelecekte de edebiyat ders programlarında ve ders kitaplarında yer alması gereken bir edebiyatçımızdır. Gerek sanatçı kişiliği, gerekse eserlerindeki mükemmeliyete varan özelliğinden dolayı Yahya Kemal, günümüzde ve gelecekteki Türk genç nesline edebî beğeni zevkinin gelişmesi yönüyle çok fazla katkısı olacak ve ders kitaplarında metinleri uzun yıllar yer bulacak bir sanatçımız ve edibimiz olacaktır.

KAYNAKÇA

AKTAŞ, Şerif-ÇELİK, Yakup-KARAŞAHİN, Mustafa, (2005): *Lise Türk Edebiyatı 9*, Ankara, Bilge Ders Kitapları.

ALİ CANİP, (1931): *Türk Edebiyatı Antolojisi-Lise Kitapları III*. Sınıf, İstanbul, Devlet Matbaası.

ARGIT, Celile Eren, (2004): *Tanzimat’tan Sonra Türk Dili-Edebiyatı Eğitimi ve Öğretimi(1839-1923)*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- BALKIR, İhsan Yaşar, (1981): *Örnekli Türk ve Batı Edebiyatı Lise III*, İstanbul, İnkılâp ve Aka Kitabevi.
- BANARLI, Nihad Sami, (1973a): *Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı I*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- BANARLI, Nihad Sami, (1973b): *Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı II*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- BANARLI, Nihad Sami, (1974): *Metinlerle Türk ve Batı Edebiyatı III*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- CEMİLOĞLU, Mustafa, (2003): *Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- ESEN, Yasemin, (2003): “Okul Bilgisi ve Ders Kitapları”, *Ders Kitaplarında İnsan Hakları: İnsan Haklarına Duyarlı Ders Kitapları İçin*, (Editörler: Melike Türkân Bağlı-Yasemin Esen), İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- GÜCÜYETER, Bahadır (2002): *1950-2000 Yılları Arasında Yayımlanan Çeşitli Dergilerdeki Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi İle İlgili Makalelerin İncelenip Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.
- GÜZEL, Abdurrahman-TORUN, Ali-BİRAY, Himmet-ÖZBAY, Murat-ÇİFTÇİ, Musa-BİLKAN, Ali Fuat-DEMİR, Celal, (2001): *Lise Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat I*, İstanbul, Ders Kitapları Anonim Şirketi.
- GÜZEL, Abdurrahman-TORUN, Ali-BİRAY, Himmet-ÖZBAY, Murat-ÇİFTÇİ, Musa-DEMİR, Celal, (2007): *Lise Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat I*, İstanbul, Ders Kitapları Anonim Şirketi.
- İSMAİL HABİB, (1940a): *Yeni Edebi Yeniliğimiz Tanzimattan Beri I Edebiyat Tarihi*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- İSMAİL HABİB, (1940b): *Yeni Edebi Yeniliğimiz Tanzimattan Beri II Edebiyat Antolojisi*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- İSMAİL HABİB, (1942): *Edebiyat Bilgileri*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- KANTEMİR, Enise, (1976): *Türkiye’de Liselerde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi-Alan Araştırması-*, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.
- KAPLAN, Mehmet, (1976): *Lise 1 Edebiyat*, Ankara, Devlet Kitapları.
- KAPLAN, Mehmet, (1977a): *Lise 2 Edebiyat*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- KAPLAN, Mehmet, (1977b): *Lise 3 Edebiyat*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- KARAKUŞ, İdris, (2002): *Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*, Ankara, Anıttepe Yayıncılık.
- KAVCAR, Cahit, (1974): *II. Meşrutiyet Devrinde Edebiyat ve Eğitim(1908-1923)*, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- KOMİSYON, (1993): *Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat III*, İstanbul, Devlet Kitapları.
- KOMİSYON, (1994): *Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat I*, İstanbul, Devlet Kitapları.
- MARSHALL, Julia, (1994): *Anadili ve Yazın Öğretimi*, (Çeviren: Cahit Külebi), Ankara, Başak Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- MUSTAFA NİHAT, (1934): *Metinlerle Muasır Türk Edebiyatı Tarihi-Lise Kitapları III. Sınıf*, İstanbul, Devlet Matbaası.
- NİSARİ, Abdurrahman, (1954a): *Metinli Edebiyat Bilgisi-Lise Kitapları Lise I. Sınıf*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- NİSARİ, Abdurrahman, (1954b): *Metinli Edebiyat Bilgisi-Lise Kitapları Lise IV. Sınıf*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- NİSARİ, Abdurrahman, (Tarih Yok): *Türk ve Batı Edebiyatı -Lise I. Sınıf*, Ankara, Örgün Yayınlar.
- ÖZÖN, Mustafa Nihad-DEMİRAY, Kemal, (1961): *Türk Dili ve Edebiyatı(Batı Edebiyatından Örneklerle) II*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi
- SARICA, Özdemir-ÜNLÜ, Mahir-ÖZCAN, Ömer, (1973): *Türk Dili ve Edebiyatı III*, 7. Baskı, İstanbul, İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
- TEBLİĞLER DERGİSİ, (1957): 976, Ankara, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- UĞURLU, Nurer, (1992): *Türk Dili ve Edebiyatı Lise 3*, İstanbul, Serhat/Örgün Yayınları.
- ÜNLÜ, Mahir-ÖZCAN, Ömer, (2001a): *Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat I*, İstanbul, İnkılâp Yayınları.
- ÜNLÜ, Mahir-ÖZCAN, Ömer, (2001b): *Türk Dili ve Edebiyatı Edebiyat III*, İstanbul, İnkılâp Yayınları.
- YETKİN, Suut Kemal-ARIKAN, Sıdika, (1961a): *Örnekleriyle Türk ve Batı Edebiyatı I-Lise Kitapları*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- YETKİN, Suut Kemal-ARIKAN, Sıdika, (1961b): *Örnekleriyle Türk ve Batı Edebiyatı II-Lise Kitapları*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- YETKİN, Suut Kemal-ARIKAN, Sıdika, (1961c): *Örnekleriyle Türk ve Batı Edebiyatı III-Lise Kitapları*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi.
- YÖNTEM, Ali Canip, (1943): *Edebiyat-Lise II. Devre I. Sınıf ve Muallim Mektepleri V. Sınıf*, İstanbul, Kanaat Kitabevi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

